

O JANTARJU Z DEBELEGA VRHA NAD PREDGRADOM

BIBA TERŽAN

Filozofska fakulteta, Ljubljana

12 jantarnih jagod je bilo skupaj z drobnimi pločevinastimi cevčicami stlačenih — shranjenih v tulu sekire (T. 1: 3; 9: 16, 17), tako da kljub zapletenim najdiščnim okoliščinam pri odkrivanju celotnega depoja¹ ne more biti dvoma, da predstavljajo te jagode ves jantar debelovrškega zaklada. Verjetno so del ogrlice, ki je bila sestavljena še iz drobnih pločevinastih cevčic in zaponke s spiralno zavitima zaključkoma (T. 9: 11, 16).

Večina jagod je bolj ali manj poligonalne, delno prizmatične oblike, za kar ni potrebna prav posebna obdelava surovega jantarja.² Po obliki odstopa le osrednja jagoda — cilindrično sodčasta z rahlo poudarjeno rebrasto odebelitvijo na sredini (T. 9: 17). Glede na te značilnosti obdelave jo lahko uvrstimo k jantarnim jagodam tipa Tiryns, imenovanih tudi astragaloidne.³

Tip Tiryns predstavlja eno izmed redkih značilnih oblik jantarskih jagod, katerih moda je vezana le na krajše časovno obdobje — na čas LH III C ter na čas submikenske stopnje.⁴ Njihova razprostranjenost od Rodosa do Liparov ter do padanske Frattesine (sl. 1)⁵ v bistvu le dopolnjuje sliko interesne sfere poznomikenskega kulturnega področja, kar zlasti velja za Apeninski polotok, kjer sovpadajo z importom mikenske keramike.⁶ Prav najdišča ob Jadranu pa naj bi nakazovala trgovinske poti, preko katerih je v poznomikenski svet prihajal baltski jantar.⁷ Ta aspekt pa je odločujoč pri vrednotenju jantarja z Debelega vrha.

Spektrometrične raziskave so pokazale, da je tudi naš jantar baltskega izvora.⁸ Glede na datacijo depoja v Ha A 1,⁹ kar sovpada z LH III C,¹⁰ predstavlja jo jagode z Debelega vrha eno izmed do danes najstarejših najdb jantarja v slovenskem — jugovzhodnopredalpskem svetu. Starejše so verjetno le jantarne jagode iz Istre, iz Vrčina in Žamjaka. Jagode iz Vrčina¹¹ so lečastih in diskoidnih, ploščatih oblik — polkrožnega, trikotnega in štirioglatega preseka, kot jih npr. poznamo iz jaškastih grobov v Mikenah.¹² Lečasto bikonične oblike je tudi jagoda iz gomile v Žamjaku, katere baltska provenienca pa je vprašljiva.¹³ Istrski jantar verjetno lahko razumemo v povezavi z mikenskim, vendar gre za eno izmed zgodnejših faz trgovanja z jantarjem.¹⁴

Precej sočasna z debelovrško najdbo je jantarjeva jagoda iz Bezdanjače v Liki, ki se je nahajala kot pridatek v 4. skupinskem grobu, okvirno datiranim v čas Bd D — Ha A 1.¹⁵ Je diskoidne oblike, s primerjavami v grško-egejskem prostoru,¹⁶ a baltskega izvora.¹⁷ Izredno pomembni in zanimivi pa sta jantarni jagodi, najdeni v naselbinski plasti v Križevcih pod Kalnikom, datirani s tipično keramiko Baierdorf — Velatice oz. Podoli v čas Bd D — Ha A.¹⁸ Prva jagoda je sodčasto bikonične oblike, zelo blizu manjšim jagodam tipa Tiryns in tako bližja paralela tudi debelovrški jagodi, druga pa je diskoidne oblike. Severneje od Križevcev, zahodno od Blatnega jezera pa so pri vasi Pötréte odkrili bogato zakladno najdbo nakitnih predmetov, v sklopu katere se je nahajala ogrlica iz kar 250 jantarnih jagod različnih oblik — lečastih, diskoidnih, bikoničnih,

ploščatih. Tudi ta depo sodi v isto časovno obdobje zgodnje kulture žarnih grobišč — v Ha A 1.¹⁹

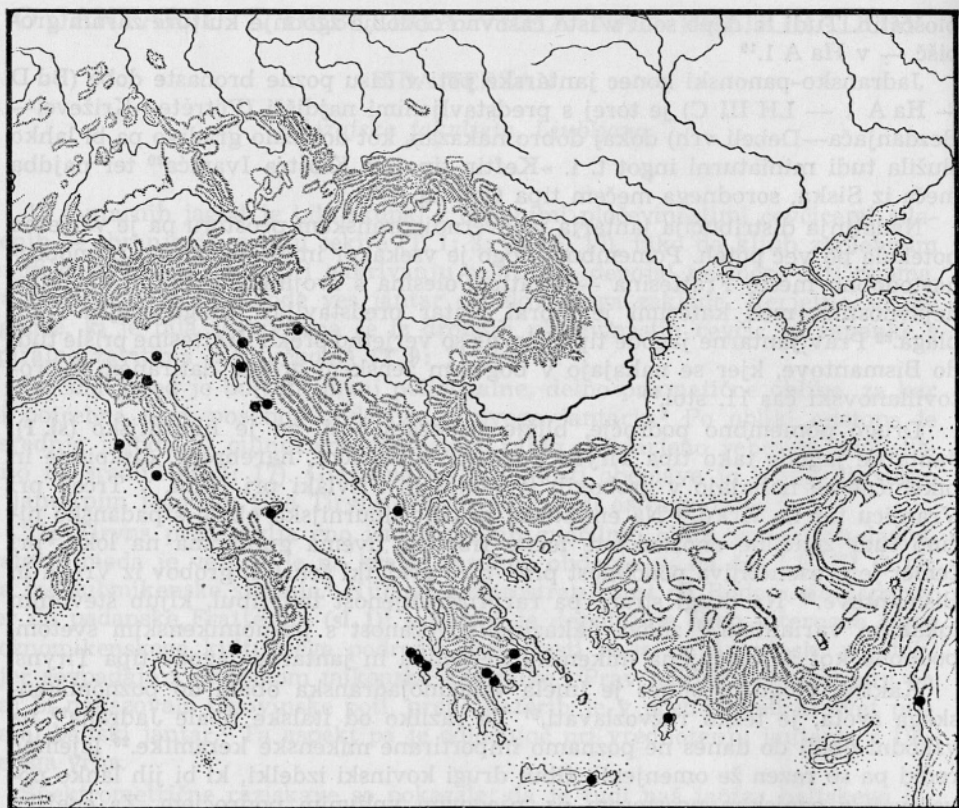
Jadransko-panonski konec jantarske poti v času pozne bronaste dobe (Bd D — Ha A 1 — LH III C) je torej s predstavljenimi najdišči (Pötréte—Križevci—Bezdanjača—Debeli vrh) dokaj dobro nakazan, kot dokazno gradivo pa bi lahko služila tudi miniaturni ingot t. i. »Keftiu tipa« iz Kloštra Ivaniča²⁰ ter najdba meča iz Siska, sorodnega mečem tipa Catling II.²¹

Nadaljnja distribucija jantarja v severnojadranskem prostoru pa je verjetno potekala po več poteh. Pomembno vlogo je vsekakor imelo padansko poznobronastodobno mesto Frattesina — Fratta Polesina s svojimi številnimi obrtnimi dejavnostmi, med katerimi je moral jantar predstavljati dragocenejšo vrsto blaga.²² Prav jantarne jagode tipa Tiryns so verjetno preko Frattesine prišle tudi do Bismantove, kjer se nahajajo v bogatem ženskem grobu, datiranem v protovillanovski čas 11. stol.²³

Drugo pomembno področje, bližje nakazani poti, pa je liburnijsko (sl. 1). Jantarne jagode tako tipa Tiryns kot tudi cilindrične, narebrenne, diskoidne in bikonične se nahajajo v grobovih v Vrsiju in Privlaki pri Ninu, v Trceli pri Vranjicu ter na Krku.²⁴ Na eni strani družijo liburnijsko obalo s padansko nižino tudi značilne enozankaste ločne fibule z dvema gumboma na loku, pri čemer je presenetljiva podobnost prav med dodatki ženskih grobov iz Vrsija in Bismantove.²⁵ Na drugi strani pa razprostranjenost teh fibul, kljub številnim lokalnim variantam,²⁶ znova nakazuje povezanost s poznomikenskim svetom, podobno kot že omenjena mikenska keramika in jantarne jagode tipa Tiryns.

Kakšno vlogo in odnos je imela vzhodnojadranska obala do poznomikenskega sveta, je težko razvozlavati.²⁷ Za razliko od italske obale Jadrana²⁸ na vzhodni obali do danes ne poznamo importirane mikenske keramike.²⁹ Izjemno redki pa so razen že omenjenih fibul drugi kovinski izdelki, ki bi jih lahko povezovali z egejskim prostorom oz. njegovim vplivnim področjem. Za egejsko bodalo bi lahko imeli bodalo iz Gnojnice pri Mostarju,³⁰ ki pa je starejše, tako da ga ni mogoče razumeti kot mikenski import v smislu poznoheladske stopnje.³¹ Za stike vzdolž Jadrana pa govorijo posamezni meči, kot so npr. iz Islama Grškega, iz Vrane pri Biogradu in Škocjana. Meču iz Islama Grškega je skoraj povsem enak meč iz Mati, meč iz Vajzë-Vlorë pa je krajši, a ima enako oblikovano ročajno ploščo, jezičast ročaj pa je opremljen še z dvema dodatnima, asimetrično postavljenima luknjicama.³² K. Kilian povezuje te meče v tip Pavelsko—Rhete Bazje,³³ kar pa ni najbolj posrečeno. Meč iz Pavelskega ima visoko, ozko konično oblikovano ročajno ploščo,³⁴ medtem ko imajo albanski meči in meč iz Islama izrazito polkrožno napeto ročajno ploščo, pa tudi število zakovic na jeziku je običajno manjše. Skupna značilnost teh mečev pa je vsekakor dolgo, ozko, profilirano rezilo. Odpira se vprašanje, če lahko iščemo starejši vzor tem mečem v egejskih rapirjih tipa A pa N. K. Sandars.³⁵ Na drugi strani preseneča njihova podobnost z nordijskimi meči z ozkim jezičastim držajem, ki sodijo v čas IV. stopnje severnjaške bronaste dobe.³⁶ Meča iz Vrane in Škocjana spadata k vrsti mečev Catling II oz. III, ki so razširjeni tudi na Apeninskem polotoku v varianti Allerona.³⁷ Skupne poteze z omenjenimi meči tipov Catling ima tudi meč iz našega depoja z Debelega vrha (T. 7: 1).³⁸

Tako ostaja jantar z jagodami tipa Tiryns in s cilindričnimi, narebrenimi jagodami najzgovornejša priča za jadransko trgovsko pot v poznomikenskem

Sl. 1: Jantarne jagode tipa Tiryns (dopolnjeno po N. Negrone Catacchio 1976, T. 4).

Fig. 1. Amber beads of the Tiryns type based on N. Negrone Catacchio 1976, T. 4.

obdobju, ki se je v severnem Jadranu spojila s »kopno« jantarsko potjo. Debeli vrh pa nudi s svojim zakladom tudi elemente, ki nakazujejo, kje naj iščemo drugi — baltiški — konec jantarske poti! Gre za zaponko ogrlice s spiralno zavitima zaključkoma ter sploščenima, trikotno razširjenima nastavkoma (T. 9: 11), ki ima za svojo daljnjo primerjavo v ovratnici iz zakladne najdbe iz Pohnsdorfa v vzhodnem Holsteinu.³⁹ Ovratnica iz Pohnsdorfa pa je sorodna tordiranim torquesom z ovalno sploščeno razširitvijo in zavitimi spiralnimi zaključki, ki so v času pozne bronaste dobe pogosti in tipični za žensko nošo vzhodnega Holsteina in Mecklenburškega.⁴⁰ Problem ostaja v toliko nerazrešen, ker so nordijske ovratnice mlajše kot naša zaponka. K ženski opravi na zahodnobaltiškem področju spadajo tudi spiralaste zapestnice, pogosto s spiralnima zaključkoma, ki se nahajajo v sestavi istih depojev kot omenjene ovratnice.⁴¹ Nanje spominjata spiralasti zapestnici, nekoliko deformirani in

zataktnjeni druga v drugo, iz zakladne najdbe z Debelega vrha (T. 9: 2).⁴² Sovpadanje zlasti ogrlične zaponke⁴³ z jantarjem baltske provenience v debelovrškem depoju se zdi možen argument za domnevo, da se je »jantarska pot« za naš jantar začela ob Mecklenburško-Kielskem zalivu Baltiškega morja⁴⁴ in se je iztekla ob obali severnega Jadrana, kjer so bili skrivnostni otoki Elektridi.⁴⁵

B. BAČIĆ	1959—60	Tumuli iz bročanog doba na Maklavunu i Žamjaku u južnoj Istri. <i>Jadran. zbornik</i> 4, 197 ss
Š. BATOVIĆ	1959	Iz ranog željeznog doba Liburnije. <i>Diadora</i> 1, 37 ss
	1962	Sepultures de la peuplade illyrienne des Liburnes. <i>Inv. Arch.</i> Y 31—40
	1970	Brončani mač iz Islama Grčkog. <i>Adriatica praehist. et antiqua</i> , 173 ss
F. BELLATO G. F. BELLINTANI	1975	Dati per uno studio della tecnologia e tipologia dei manufatti in corno ed osso nell'abitato protostorico di Frattesina di Fratta Polesine. <i>Padusa</i> 11, 15 ss
G. F. BELLINTANI R. PERETTO	1972	Il ripostiglio ed altri manufatti enei raccolti in superficie. <i>Padusa</i> 8, 32 ss.
L. BERNABO BREA M. CAVALIER	1977	<i>Il Castello di Lipari e il Museo archeol. Eoliano</i>
V. BIANCO PERONI	1970	<i>Die Schwerter in Italien.</i> PBF IV/1
A. M. BIETTI SESTIERI	1973	The metal industry of continental Italy, 13th to the 11th century BC and its connections with the Aegean. <i>Proc. Prehist. Soc.</i> 39, 383 ss
	1975	Elementi per lo studio dell'abitato protostorico di Frattesina di Fratta Polesine. <i>Padusa</i> 11, 1 ss
A. M. BIETTI SESTIERI F. LO SCHIAVO	1976	Alcuni problemi relativi ai rapporti fra l'Italia a la penisola balcanica nella tarda eta del bronzo dell eta del ferro. <i>Iliria</i> 4, 163 ss
J. BOARDMAN	1961	The Cretan Collection in Oxford. <i>The Dictaeon Cave and Iron Age Crete</i>
J. BOUZEK	1969	<i>Homerisches Griechenland.</i>
L. BRACCESI	1971	<i>Grecità Adriatica</i>
K. BRANIGAN	1967	The Early Bronze Age Daggers of Crete. <i>Annu. Brit. School Athens</i> 62, 211 ss
W. A. von BRUNN	1980	Eine Deutung spätbronzezeitlicher Hortfunde zwischen Elbe und Weichsel. 61. <i>Ber. RGK</i> , 91 ss
G. BUCHHOLZ	1959	Keftiubarren und Erzhandel im zweiten vorchristlichen Jahrtausend. <i>Prähist. Zeitschr.</i> 37, 1 ss
M. CATARSI P. L. DALL'AGLIO	1978	<i>La necropoli protovillanoviana di Campo Pianelli di Bismantova.</i> Cat. dei Civici Musei di Reggio nell'Emilia 4
H. W. CATLING	1968	Late Minoan Vases and Bronzes in Oxford. <i>Annu. Brit. School Athens</i> 63, 89 ss
B. ČOVIĆ	1971	Dva specifična tipa zahodno balkanske lučne fibule. <i>Glasnik Zem. muzeja n. s.</i> 26, 313 ss

- V. ČURČIĆ 1909 Prähistorische Funde aus Bosnien und Herzegovina. *WMBH* 11, 91 ss
- R. DRECHSLER BIŽIĆ 1979—80 Nekropola brončanog doba u pećini Bezdanjaći kod Vrhovina. *Vjestnik Arheol. muzeja Zagreb* 3. ser. 12—13, 27 ss
- A. EVANS 1925 The Ring of Nestor. A Glimpse into the Minoan After-World. *Journ. Hell. Stud.* 45, 1 ss
- I. GJIPALI 1981 Agglomerations et matériaux préhistoriques du district de Librazhd. *Iliria* 11, 239 ss
- D. HADŽI
B. OREL 1978 Spektrometrične raziskave jantarja in smol iz prazgodovinskih najdišč na Slovenskem. *Vestnik SKD* 25 (1), 51 ss
- B. HÄNSEL 1970 Bronzene Griffzungenschwerter aus Bulgarien. *Präh. Zeitschr.* 45, 26 ss
- 1982 *Südosteuropa zwischen 1600 und 1000 v. Chr.* Prähist. Arch. in Südosteuropa 1, 1 ss
- A. HARDING 1973 Amber in Bronze Age Greece. *Actes du 8e congrès des sciences préhist. et protohist.* 3 (Beograd 1971), 18 ss
- 1976 Illyrians, Italians and Mycenaean: Trans-Adriatic contacts during the Late Bronze Age. *Iliria* 4, 157 ss
- A. HARDING 1974 Amber in the Mycenaean World. *Annu Brit. School Athens* 69, 145 ss
- H. HUGHES BROCK
- F. W. von HASE 1982 Mykenische Keramik in Italien. *Beiträge zur ägäischen Bronzezeit.* Kl. Schr. Vorgesch. Seminar Marburg 11, 13 ss
- Z. HOMEN 1982 Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Križevcima. *Muzejski vjestnik Varaždin* 5, 18 ss
- F. HORST 1982 Die jungbronze- und früheisenzeitlichen Hauptverbindungswege im nördlichen Mitteleuropa. *Południowa strefa kultury lużyckiej i powiazania tej kultury z południem* (Kra-kow — Przemysl 1978), 231 ss
- H. J. HUNDT 1955 Versuch zur Deutung der Depotfunde der nordischen jüngeren Bronzezeit. *Jahrb. RGZM* 2, 95 ss
- K. KILIAN 1976 Nordgrenze des ägäischen Kulturbereiches im mykenischer und nachmykenischer Zeit. *Jahresber. Inst. Vorgesch. d. Univ. Frankfurt a. M.*, 112 ss
- L. KRUTA POPPI 1975 Annotazioni sulla fisionomia culturale dell'Appennino bolognese nel tardo bronzo. *Padusa* 11, 137 ss
- F. LO SCHIAVO 1970 Il gruppo liburnico-japodico. *Atti Accad. naz. Lincei* 376, *Mem. ser.* 8, vol. 14, fasc. 6
- I. MAROVIĆ 1975 Salone dans la préhistoire. *Disputationes Salonitanae* 1970, 9 ss
- G. MERHAR HIRSCHBÄCK 1984 Prazgodovinski depo Debeli vrh nad Predgradom. *AV* 35, 90 ss
- V. MILOJČIĆ 1948—49 Die dorische Wanderung in Lichte der vorgeschichtlichen Funde. *Arch. Anz.*, 11 ss
- 1955 Einige mitteleuropäische Fremdlinge auf Kreta. *Jahrb. RGZM* 2, 153 ss

- R. MÜLLER 1972 Der spätbronzezeitliche Schatzfund von Pötrete. *A Veszprem megyei muzeumok közleményei* 11, 59 ss
- H. MÜLLER-KARPE 1959 *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen.* RGF 22.
1980 *Handbuch der Vorgeschichte. Bd. 4. Bronzezeit*
- N. NEGRONI CATAACCHIO 1972 La problematica dell'ambra nella protostoria italiana: le ambre intagliata di Fratta Polesine e rotte mercantili nell'Alto Adriatico. *Padusa* 8, 3 ss
1975 Le ambre gorganiche nel quadro della problematica dell'ambra nella protostoria Italiana. *Atti del coll. internaz. di preist. e protost. della Daunia*, 310 ss
1976 Le vie dell'ambra i passi alpini orientali e l'alto Adriatico. Aquileia e l'arco alpino orientale. *Antichità Altoadriatiche* 9, 21 ss
- N. PETRIĆ 1980 Komunikacije u prehistoriji Jadrana. Putevi i komunikacije u praistoriji — Peć 1978. *Materijali* 16, 21 ss
- F. PRENDI 1975 Un aperçu sur la civilisation de la première période du fer en Albanie. *Iliria* 3, 109 ss
1982 Die Bronzezeit und der Beginn der Eisenzeit in Albanien. *Prähist. Arch. in Südosteuropa* 1, 203 ss
- J. ŘIHOVSKÝ 1966 Die Anfänge der jüngeren (Podoli) Phase des mitteldonauländischen Kreises der Urnenfelderkultur. *Pam. archeol.* 57, 459 ss
- J. A. SAKELLARAKIS 1975 Zwei Fragmente mykenischer Keramik von Debelo brdo in Sarajevo. *Germania* 53, 153 ss
- Z. MARIĆ
N. K. SANDARS 1961 The First Aegean Swords and their Ancestry. *Am. Journ. Arch.* 65, 17 ss
- B. SCHIAVUZZI 1914 Necropoli a tumuli a Monte Orsino. *Atti e mem. soc. istriana di arch. e storia patria* 30, 209 ss
- E. SPROCKHOFF 1931 *Die germanischen Griffzungenschwerter.* RGF 5
1956 *Jungbronzezeitliche Hortfunde der Südzone des Nordischen Kreises.* RGZM Kat. 16
- F. STARE 1975 *Dobova.* Posavski muzej Brežice 2
- D. E. STRONG 1966 *Catalogue of Carved Amber in the Department of Greek and Roman Antiquities*
- J. SZOMBATHY 1912 *Altertumsfunde aus Höhlen bei St. Kanzian.* *Mitt. Prähist. Komn.* 2/2, 127 ss
- J. M. TODD, 1976 Bronze and Iron Age Amber Artifacts in Croatia and Bosnia-Hercegovina. *Journ. of Field Archeology* 3/3, 313 ss
M. H. EICHEL
C. W. BECK
A. MACCHIARULO
- K. VINSKI GASPARINI 1973 *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*

- ¹ G. Merhar Hirschbäck 1984, 90. Na tem mestu bi se rada zahvalila G. Merharjevi, da mi je omogočila študij jantarja že pred objavo.
- ² A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 154 s. Cfr. D. E. Strong 1966, 12 ss.
- ³ A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 155. N. Negroni Catacchio 1976, 47.
- ⁴ A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 155.
- ⁵ Karta razprostranjenosti je le dopolnjena po N. Negroni Catacchio 1976, T. 4. Najdišča na karti so naslednja: Bismantova: M. Catarsi, P. L. Dall'Aglio 1978, T. 21: 1. Borgo Panigale: N. Negroni Catacchio 1976, T. 4. Capitanata: N. Negroni Catacchio 1975, 316. Debeli vrh: g. Merhar Hirschbäck 1984, T. 9: 17. Diakata, Kephallenia: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 160. Dictaea, Kreta: J. Boardman 1961, 72, Fig. 32: 352. Frattesina Polesine: N. Negroni Catacchio 1972, 18 s, Fig. 17—22. Ialysos, Rodos: D. E. Strong 1966, 39, Pl. 1: c, b. Križevci: Z. Homen 1982, T. 2: 7. Krk: F. Lo Schiavo 1970, T. 23: 15. Lakkithra, Kephallenia: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 162. Lipari: L. Bernabo Brea, M. Cavalier 1977, Fig. 41 f. Mati: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 155. Metaxata, Kephallenia: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 162. Nauplion: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 164. Ponte S. Pietro Valle — Ischia di Castro: N. Negroni Catacchio 1976, T. 4. A. M. Bietti Sestieri, F. Lo Schiavo 1976, Fig. 14: 5. Populonia: N. Negroni Catacchio 1976, T. 4. Privlaka: Š. Batović 1959, T. 3: 15, sl. 4: 2. Salamis: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 166. Thisbe: A. Evans 1925, 2, Fig. 1 h. Tiryns: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 167. H. Müller-Karpe 1980, T. 245: 13. Ugarit: A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 170. Vrsi: Š. Batović 1962, Y 31: 2.
- ⁶ K. Kilian 1976, 112 ss. F. W. von Hase 1982, 13 ss.
- ⁷ A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 152, 159. J. M. Todd, M. H. Eichel, C. W. Beck, A. Macchiarulo 1976, 313 ss.
- ⁸ D. Hadži, B. Orel 1978, 51 ss.
- ⁹ G. Merhar Hirschbäck 1984, 98.
- ¹⁰ H. Müller-Karpe 1959, 226 ss. B. Hänsel 1982, 1 ss, Abb. 12.
- ¹¹ Jagode iz Vrčina so v glavnem še neobjavljene, zato se zahvaljujem Kristini Mihovilić, kustodinji *Arheološkega muzeja v Puli*, ki me je seznanila z osnovnimi oblikami jantarjevih jagod v Istri. Za Vrčin cfr. B. Schiavuzzi 1914, 211. J. M. Todd, M. H. Eichel, C. W. Beck, A. Macchiarulo 1976, 317 ss.
- ¹² A. Harding, H. Hughes Brock 1974, Fig. 4: 13, 14, 17; 5: 2, 16, 17.
- ¹³ B. Bačić 1959—60, 197 ss, sl. 1. J. M. Todd, M. H. Eichel, C. W. Beck, A. Macchiarulo 1976, 320.
- ¹⁴ A. Harding, H. Hughes Brock 1974, 152 ss. A. Harding 1973, 18 ss.
- ¹⁵ R. Drechsler Bižić 1979—80, 63, T. 25: 6.
- ¹⁶ A. Harding, H. Hughes Brock 1974, Fig. 6: 3—5, 9, 15.
- ¹⁷ R. Drechsler Bižić 1979—80, 42, op. 63 a.
- ¹⁸ Z. Homen 1982, T. 7—8. Za keramiko cfr. J. Řihovský 1966, Obr. 7 K; 8: D 1, 2; 9: P; 15: f; 16: D 1, 4, 6; 23: H 3, 9 itd. K. Vinski Gasparini 1973, T. 23: 5; 25: 2, 6—7. F. Stare 1975, T. 4: 8; 17: 6; 39: 2; 30: 8.
- ¹⁹ R. Müller 1972, 59 ss, Fig. 3. Enak gumb in cevčice kot v tem depoju: R. Müller 1972, Fig. 10: 16—18; 11, se nahajajo tudi v depoju z Debelega vrha: T. 9: 14, 16.
- ²⁰ K. Vinski Gasparini 1973, T. 96: 29. Cfr. G. Buchholz 1959, 1 ss, pri čemer bi kloštarski ingot glede na obliko sodil k 1. tipu — cfr. Abb 2. Z Makarske navaja Buchholz, ingot: str. 37, T. 5: 5, za katerega K. Kilian 1976, 122, op. 1 pravi, da je s Cipra.
- ²¹ K. Vinski Gasparini 1973. T. 26: 11. K. Kilian 1976, 117, Abb. 4, 126 (kjer pa je napačno kartiran).
- ²² N. Negroni Catacchio 1972. Cfr. še A. M. Bietti Sestieri 1975. F. Bellato, G. F. Bellintani 1975. G. F. Bellintani, R. Peretto 1972.
- ²³ M. Catarsi, P. L. Dall'Aglio 1978, 47 ss, T. 21. Povezavo Debelega vrha s severnoitalskim prostorom nakazuje tudi bodalo (T. 7: 6), ki ima primerjavo v S. Marii di Villiana: L. Kruta Poppi 1975, T. 4: 1.

²⁴ Š. Batović 1962, Y 31: 2—5. Š. Batović 1959, sl. 4: 1—7; T. 3: 15—17; 5: 15—18. I. Marović 1975, 15, sl. 5: 2. F. Lo Schiavo 1970, T. 23: 9—11, 13—16.

²⁵ Cfr. op. 23 in 24. V obeh grobovih se nahajajo razen jantarne ogrlice po dve fibuli in po dvojne vrste obročastega nakita: v Vrsiju par manjših zapestnic in 3 pari zapestnic trikotnega preseka, v Bismantovi pa par žičnih obročev — zapestnic in par manjših obročkov. Očitno gre za tipično žensko nošo žensk določenega stanu.

²⁶ J. Bouzek 1969, 102, Abb. 38. Za variante pa še cfr. A. M. Bietti Sestieri, F. Lo Schiavo 1976, Fig. 16. B. Čović 1971, 313 ss.

²⁷ Cfr. že delno zastarele teze: V. Milošič 1948—49, 31 ss; 1955, 166 ss.

²⁸ Cfr. op. 6.

²⁹ Izjemo bi predstavljala le keramika z Debelega Brda pri Sarajevu: J. A. Sakellarakis, Z. Marić 1975, 153 ss, čemur pa ugovarja K. Kilian 1976, op. 1, ki ima keramiko z Debelega Brda za japijijsko geometrijsko keramiko.

³⁰ V. Čurčić 1909, 95, T. 18: 4. Cfr. K. Branigan 1967, 220, Fig. 2: 3 — VII. tip.

³¹ N. Petrić 1980, 30.

³² Š. Batović 1970, sl. 1, 2. F. Prendi 1975, 116, Pl. 1: 3, 4; isti 1982, Abb. 12: 3, 4, kjer pa ima meč iz Vajžë-Vlörë (4) 4 luknjice na jeziku. I. Gjipali 1981, T. 1: 6. A. Harding 1976, 158.

³³ K. Kilian 1976, 126, Abb. 4.

³⁴ B. Hänsel 1970, 36, Abb. 2: 1.

³⁵ N. K. Sandars 1961, 21 s, Pl. 17: 1—3; 20.

³⁶ H. J. Hundt 1955, Abb. 6: 1, 2. E. Sprockhoff 1931, 26 ss, T. 25: 9; 29.

³⁷ Š. Batović 1970, sl. 3: 1. J. Szombathy 1912, Fig. 79. Cfr. K. Kilian 1976, 126 s, Abb. 4, ki pa je precej neprecizen pri svojem opredeljevanju mečev k tipom Catling II/II oz. III. Zato cfr. H. W. Catling, *Antiquity* 35, 1961, 117 ss (meni nedostopna literatura, zato kontrola neizvedljiva), H. W. Catling 1968, 98 ss. A. M. Bietti Sestieri 1973, 406, Fig. 22: 8. V. Bianco Peroni 1970, 66 ss, T. 21: 153; 22: 154, 155.

³⁸ Cfr. G. Merhar Hirschbäck 1984, 90 ss.

³⁹ E. Sprockhoff 1956, 154, T. 30: 6. W. A. von Brunn 1980, T. 43: 177.

⁴⁰ E. Sprockhoff 1956, 152 ss, Karte 29.

⁴¹ E. Sprockhoff, 1956, 172 ss. W. A. von Brunn 1980, T. 26: 28; 36: 100; 39: 125.

⁴² Cir. G. Merhar Hirschbäck 1934, 90 ss.

⁴³ Čeprav se morda spiralaste zapestnice ne zdijo dovolj tipične za takšne analogije, pa ostaja dejstvo, da spiralaste zapestnice s tako oblikovanimi spiralastimi zaključki niso ravno najbolj pogoste v bližnji oz. daljni okolici Debelega vrha. Kot dodatni argument k »nordijskim«
povezavam pa lahko služi vrsta mečev, h kateri sodi meč iz Islama Grškega.

⁴⁴ Cfr. F. Horst 1982, 231 ss, pos. Abb. 3.

⁴⁵ Cfr. L. Braccisi 1971, 223 ss.

THE AMBER FROM DEBELI VRH ABOVE THE VILLAGE OF PREDGRAD

Summary

Amber beads were preserved-deposited together with fine metallic tubes in the socket of an axe (T. 1: 3; 9: 16, 17).¹ It is possible that they formed a necklace to which a necklace clasp with spirally rounded ends also belongs (T. 9: 11).

The majority of amber beads has a polygonal form; the central bead only has a cylindrical barrel-shaped form with a stressed rib-like thickening in the middle (T. 9: 17). This bead is of the type Tiryns.^{2—3}

The Tiryns type is one of the rare forms of amber beads which were fashionable during a short period only — they are connected with LH III C.⁴ Its geographic distribution completes our picture of the late Mycenaean cultural sphere (Fig. 1).^{5—6} Its find spots along the Adriatic coast seem to indicate the trade routes along which the amber from the Baltic Sea came into the late Mycenaean world.⁷

The spectrometric analyses have proved the amber from Debeli vrh to be also of Baltic origin.⁸ With the dating of the hoard into the period Ha A 19—10 the beads from the Debeli vrh represent one of the oldest findings of amber in the area of Slovenia. Probably older are only the amber beads from Istria, from Vrčin^{11—12} and Žamjak.¹³ Approximately of the same date as the beads from Debeli vrh are the amber bead from Bezdanjača in the Lika region,^{15—17} the two amber beads from

a settlement near Križevci,¹⁸ and the necklace from the hoard Pötrete, west of Lake Balaton.¹⁹ Thus the Adriatic and Pannonian end of the »Amber Route« is in the period of the late Bronze Age represented by the following find spots: Pötrete—Križevci—Bezdanjača—Debeli vrh. Considered as further material proof are the miniature ingot of the so-called »Keftiu type« from Kloštar Ivanić²⁰ and the sword from Sisak which is related to the swords of the type Catling II.²¹

Further distribution of amber in the area of the northern Adriatic had probably taken place along several routes. In this connection an important role was certainly held by the late Bronze Age site in the Po Valley: Frattesina — Fratta Polesina.^{22—23} Another important area was that of Liburnia (Fig. 1). Amber beads of the Tiryns type, as well as cylindrical, ribbed, discoidal, and biconic beads, have also been found in the graves at Vrsi and at Privlaka near Nin, at Trcela near Vranjic, and on the island of Krk.²⁴ The connections between Liburnia and the valley of the Po River are indicated not only by amber but also by the characteristic bow fibulae with two buttons. At the same time the geographic distribution of these fibulae also indicates — in spite of local variants^{25—26} — the connections with the late Mycenaean world, as is proved also by Mycenaean ceramics⁶ and by the amber beads of the Tiryns type (Fig. 1).

It is difficult to disentangle the problem of the role and of the connections of the eastern Adriatic coast with the late Mycenaean world.²⁷ In contrast to the Italian side of the Adriatic coast²⁸ no imported Mycenaean ceramics has so far been found on the eastern shore.²⁹ Metallic products which could be connected with the Aegean area, or with the sphere of its influence, are extremely rare. Contacts along the Adriatic coast are indicated e. g. by some swords, such as the sword from Islam Grčki whose closest parallels can be considered to be the swords from Albania,^{32—34} with their possible model, the Aegean rapiers of the type A, after Sanders.³⁵ At the same time these swords have a striking similarity with the Nordic swords with the narrow tongue-shaped handle.³⁶ Also interesting are swords from Vrana near Biograd and from Škocjan which belong to the sword-type Catling II or III. These swords are also known from the Apennine Peninsula in the variant Allerona.³⁷ The sword from Debeli vrh (T. 7: 1) also shows common traits with these swords of the Catling type.³⁸

In this way amber remains the most evident proof of the Adriatic trade route during the late Mycenaean period which in the region of the northern Adriatic joined the »land« Amber Route (Fig. 1).

The Debeli vrh hoard offers also elements which indicate where the other — the Baltic — end of the Amber Route was. Important in this connection is the clasp from the necklace (T. 9: 11) which shows a remote relationship with the clasp from the treasure trove found at Pohnsdorf in eastern Holstein.^{39—40} The occurrence of the necklace clasp⁴³ with the amber of Baltic provenience seems to serve as a possible argument for the supposition that the »Amber Route« for the amber found in our area began in the Mecklenburg-Kiel Gulf of the Baltic Sea⁴⁴ and ended at the northern coast of the Adriatic Sea where the mysterious islands Elektridi may lay.⁴⁵